

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗЕМЛЕРОБСТВА

П. В. Пивовар, к. е. н., ст. викладач

В. С. Данкевич, к. е. н., докторант

Житомирський національний агроекологічний університет

В умовах широкомасштабного здійснення земельної реформи відбуваються значні перетворення, які змінюють організаційно-правові форми власності на землю, земельні відносини, організацію виробництва й управління, впливають на ефективність використання земельних ресурсів. Збільшилась кількість сільськогосподарських та інших землеволодінь і землекористувань, змінились межі й площі, організація території.

В умовах зростаючого попиту на продукти харчування у світі і глобалізації аграрних ринків в сільському господарстві України, розпочалися процеси концентрації капіталу та формування на цій основі агрохолдингів, проте останні не завжди дотримуються науково-обґрунтованих норм ведення господарської діяльності, із-за чого завдається значний вплив на навколишнє середовище [3, с. 21].

Екстенсивне ведення господарювання, нераціональне використання земель та висока розораність угідь призвели до зниження родючості ґрунтів та їх деградації. Так, для прикладу, за 50 років ґрунти Полісся України втратили майже 25 % гумусу [5, с. 82]. Зростання ж антропогенного навантаження у період реалізації політики екстенсифікації сільського господарства не стільки забезпечувало досягнення запланованих світових рівнів виробництва продукції, скільки знижувало родючість земель.

Однією з найважливіших причин зниження вмісту гумусу в ґрунті є зменшення внесення елементів живлення. Значну роль у підвищенні урожайності культур в умовах Полісся відіграють органічні, мінеральні добрива та вапнування ґрунтів [6, с. 147]. Однак,

у зв'язку із скрутним економічним становищем більшості виробників продукції, значно скоротилося внесення елементів живлення під основні культури.

Мінеральних добрив за останні 10 років вносилося близько 37% до потреби, що суттєво вплинуло на врожайність та якість вирощеної продукції. Через скорочення поголів'я тварин незадовільна ситуація склалася з внесенням органічних добрив під сільськогосподарські культури [11]. Якщо така тенденція до зменшення гумусу в ґрунтах зберігатиметься і надалі, то в недалекому майбутньому Україна може опинитися на порозі "гумусового голоду".

Постає необхідність пошуку альтернативних шляхів збереження родючості ґрунту та поповнення його поживними елементами за рахунок удосконалення виробничої структури з урахуванням спеціалізації господарства; насичення сівозмін бобовими і зернобобовими високобілковими культурами; поліпшення системи удобрення за рахунок сидератів, сапропелю, біогумусу, органічних решток сільськогосподарських культур; проведення заходів щодо збереження і відтворення родючості ґрунтів; запровадження органічного виробництва.

Органічне землеробство поєднує у собі традиції, нововведення та науку для поліпшення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих відносин і належного рівня життя. Воно об'єднує всі сільськогосподарські системи, що підтримують екологічно доцільне виробництво продукції з урахуванням екологічних і соціальних аспектів.

Органічно вироблена продукція з'являється наприкінці минулого століття в розвинених країнах. Поява і розвиток такої продукції були пов'язані зі зростанням добробуту населення, у зв'язку з чим відбулися якісні зміни купівельного попиту – підвищився попит на "здорову їжу". Сільське господарство цих країн було готове задовольнити цей попит, оскільки в умовах перевиробництва фермери почали активно шукати нові ринки збуту продукції [2].

Біологізація господарського процесу повинна здійснюватися через систему виробництва сільськогосподарської продукції, яка забороняє або в значній мірі обмежує використання синтетичних комбінованих добрив, пестицидів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин. Така система при можливості повинна максимально базуватися на сівозмінах, використанні рослинних решток, гною та компостів, бобових трав, органічних відходів виробництва, мінеральної сировини, біологічних засобах боротьби із шкідниками з метою підвищення родючості та покращення

структури ґрунтів, забезпечення повноцінного живлення рослин та боротьби з бур'янами і різноманітними шкідниками сільськогосподарських культур [7]. Перспективним є запровадження органічного землеробства.

Ідея органічного виробництва популярна в багатьох регіонах України і поступово набуває поширення в Україні. Все більше людей починають звертати увагу не тільки на ціну, а і на якісні характеристики продуктів харчування. Споживачі готові платити більше за безпечну продукцію, адже традиційне ведення сільського господарства передбачає використання великої кількості хімічних речовин, що негативно впливають на довкілля та здоров'я людини.

Серед альтернативних систем господарювання на сучасному етапі найбільш розвиненим стало органічне сільське господарство, що практикується у 162 країнах світу. Воно сприяє покращенню якісного стану земельних ресурсів та в цілому навколишнього природного середовища, що безпосередньо позитивно впливає на стан здоров'я населення.

Згідно із світовими стандартами, органічним вважається землеробство, у якому не використовуються синтетичні хімікати, яке передбачає мінімальну оранку ґрунту та не застосовує генетично-модифікованих організмів. Принципами органічного землеробства є наступні: обробіток ґрунту за допомогою поверхневого рихлення на глибину не більше 5 см; не застосування хімічних добрив та пестицидів при виробництві; науково обґрунтоване використання сівозмін; посів сидератів; широке застосування рослинних рештків та органічних відходів переробних підприємств [8].

Процес екологізації сільськогосподарського виробництва передбачає застосування альтернативних систем господарювання. В основі впровадження альтернативних методів лежать агроекологічні принципи, згідно з якими сільськогосподарське підприємство розглядається як еколого-економічна система, що базується на раціональних і екологічно обґрунтованих методах виробництва, забезпечуючи якість продукції й сировини, ефективність виробництва, а також мінімальний вплив на навколишнє середовище та ефективність виробництва.

Розвиток органічного землеробства є складним організаційним механізмом, який потребує значних напрацювань на попередньому етапі запровадження. Насправді екологічне землеробство – це не просто відмова від використання мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин, – це ціла система норм і вимог, які повинні бути забезпечені при організації ведення сільськогосподарського

виробництва продукції. Органічне виробництво й вирощена органічна продукція вважаються такими лише після одержання відповідного сертифіката якості продукції, за умови дотримання усіх вимог і норм органічного землекористування.

Література

1. Безус Р. М. Ринок органічної продукції в Україні: проблеми та перспективи / Р. М. Безус, Г. Я. Антонюк // Економіка АПК. – 2011. – № 6. – С. 47–52.
2. Биологические основы плодородия почвы / О. А. Берестецкий, Ю. М. Возняковская, Л. М. Доросинский [и др.]. – М. : Колос. – 287 с.
3. Данкевич В. Є. Стан використання орендованих земель та дотримання договірних зобов'язань інвесторами / В. Є. Данкевич // Вісник ЖНАЕУ. – 2012. – № 2, т. 2. – С. 19–26
4. Зінчук Т. О. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель / Т. О. Зінчук, В. Є. Данкевич // Економіка АПК. – 2016. – № 12. – С. 84–92.
5. Кисіль В. І. Біологічне землеробство в Україні: проблеми і перспективи / В. І. Кисіль – Харків : Вид-во «Штрих», 2000. – 161 с.
6. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / В.М. Зубець [та ін.]. – К. : Аграрна наука, 2010. – 944 с.
7. Саблук П. Т. Екологізація агропромислового виробництва – визначальна складова сучасної аграрної політики / П. Т. Саблук, О. В. Ходаківська // Перспективи екологізації аграрного виробництва в Україні: зб. наук. праць; за заг. ред. Ю. О. Лупенка, О. В. Ходаківської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 182 с.
8. Снякевич І. Екологізація розвитку: об'єктивна необхідність, методи, пріоритети / І. Снякевич // Економіка України. – 2004. – № 1. – С. 57–63.
9. Zinchuk T. Ukraine agricultural land market formation: domestic and European experience / T. Zinchuk, V. Dankevych // Formation of modern social, economic and organizational mechanisms of entities agrarian business : collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi ; ISMA University. – Riga: Landmark SIA, 2017. – P. 78–86.
10. Dankevych V. Y. The essence, tasks and functions of the farm land market / V. Y. Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 8. – P. 12–16.
11. Dankevych Y. Ecologically certified agricultural production management system development [Electronic resource] / Y. Dankevych,

V. Dankevych, O. Chaikin // Agricultural and Resource Economics :
International Scientific EJournal. – 2016. – Vol. 2. – No. 4. – Mode of
access : www.arejournal.com.